

ANUARIO BRIGANTINO

2023

N.º46

ÍNDICE

* El tesorillo del convento de San Francisco de Betanzos, por JOSÉ SUÁREZ OTERO.....	9
* San Roque padroeiro de Betanzos desde 1694, por JOSÉ M. BÉRTOLO BALLESTEROS.....	29
* Dous exemplos de oratorios privados no Betanzos do S. XVIII: o caso dos Araújo – Varela e dos Bermúdez de Castro – Fajardo, por ERNESTO VÁZQUEZ-REY FARTO.....	33
* O sistema de veredas da provincia de Betanzos (séculos XVIII e XIX), por ÁLVARO BENEDICTO PÉREZ SANCHO.....	39
* Os arquivos da nobreza galega. O fondo Leis – Casa de Moruxo, por DANIEL MENA ACEVEDO.....	59
* Seis piezas prehistóricas de la Colección Rafael Seoane. por ADRIÁN FEIJOO SÁNCHEZ e PABLO MUMARY FARTO.....	77
* Secuencia histórica de los globos de Betanzos, por MARIA DE LAS MORAS HERVELLA.....	87
* O Liceo Recreativo de Betanzos: a súa historia e o seu reflexo documental, por ANDREA RIVEIRA LÓPEZ.....	109
* El árbol y su fiesta en Betanzos. Apuntes, por JOSÉ LUIS CRESPO GARRIDO.....	121
* A romaría da Angustia segundo o seu reflexo na prensa, por DIEGO FERNÁNDEZ FERNÁNDEZ.....	149
* Areeiros betanceiros. Unha pequena historia contada por eles mesmos, por XOSÉ MARÍA VEIGA FERREIRA.....	163
* «Betanzos, 9 de marzo de 1939. III Año Triunfal» O asasinato da máquina de escribir, por XESÚS TORRES REGUEIRO.....	177
* Mulleres espontáneas no Arquivo Municipal de Betanzos, por ÁNGEL ARCA Y BARRAL.....	223
* Germán Corral Castro: biografía militar del principal impulsor en España de la hermandad de veteranos de las Fuerzas Armadas y la Guardia Civil, por MANUEL RIVERA PÉREZ.....	233

* El Nicho de los Equilibros del Parque del Pasatiempo, por RAÚL OTERO SÁNCHEZ.....	243
* Sofía Feliu: Betanzos como museo ao aire libre, por PAZ MORENO FELIU.....	275
* Club de lectura betanceiro. Cultura cotiá para crear comunidades patrimoniais, por SARA FRAGA PÉREZ.....	303
* BAM Betanzos 2023, por ÁNGEL ARCA Y BARRAL.....	323
* ACONTECEMENTOS DO ANO.....	331
* ENTIDADES CULTURAIS.....	379

San Roque padroeiro de Betanzos desde 1694

JOSÉ M. BÉRTOLO BALLESTEROS*

Resumo

Presentación do documento que anticipa o nomeamento de San Roque como padroeiro tutelar da cidade de Betanzos.

Abstract

Presentation of the document that anticipates the appointment of San Roque as tutelary patron of the city of Betanzos.

Antes desta pandemia do século XXI, que aínda está presente, houbo outras moitas pandemias ao longo dos séculos. A peste do ano 1348 cualificou ao século como o da peste negra. De entón é a figura de San Roque.

Segundo a tradición naceu en Montpellier sobre o ano 1295. Ao nacer seica era forte como unha roca e tiña no ombro esquerdo un cruz avermellada, polo que foi chamado Jean Roch de La Croix. Cando con vinte anos quedou orfo, decidiu vender todos os seus bens, repartir o diñeiro entre os pobres e facer unha peregrinación a Roma.

Nesa época desatouse unha epidemia de peste que provocou unha gran mortalidade en toda Europa. Roque percorreu Italia e dedicouse a curar e atender a todos os enfermos da peste. A tradición popular dicía que curaba a moitos enfermos con só facer sobre eles o sinal da cruz. Aos que morrían, el mesmo lles daba sepultura, pois ninguén máis se atrevía a achegarse aos cadáveres por medo a contaxiarse da peste.

Cando enfermou, refuxiouse nun bosque. Bebía auga que nacía alí e un can achegábase cada día cun pan, que lle daba a Roque. O dono do can deuse conta do que ocorría e entón mandou coidalo e curalo. Cando se recuperou, regresou á cidade, onde seguiu curando no só a persoas, sino tamén a animais.

Ao parecer, finou tras un período en prisión, pois confundírono cun espía. Trala súa morte, alguén se deu conta de quen era e acudiron a el. Os prodixios confirmaron a súa santidad. Roque seguía curando aos enfermos, igual que cando vivía.

SAN ROQUE, PATRONO TUTELAR DE BETANZOS

A heroicidade de San Roque fixo que a súa devoción se estendese por toda Europa Occidental, sendo rara a vila ou cidade que non lle dedicase unha ermida ao avogado da peste.

En efecto, na igrexa católica considérase que Cristo é o único Redentor e Salvador, pero xa desde os primeiros tempos profesou especial veneración por aqueles que foron exemplo de testemuña de fe e de caridade, aos que se podía implorar o auxilio da súa intercesión. De aí que unha nación, un pobo, un lugar, unha congregación ou calquera grupo de persoas podían adoptar a un santo como especial defensor e protector, é dicir, como patrón. En España a meirande parte das localidades, por non dicir todas, teñen

---

***José Manuel Bértolo Ballesteros** (Soutelo de Montes, 1949) foi catedrático de grego no ensino secundario. A maiores, desenvolveu unha importante carreira na investigación histórica, destacando as súas colaboracións en diferentes revistas e xornais.

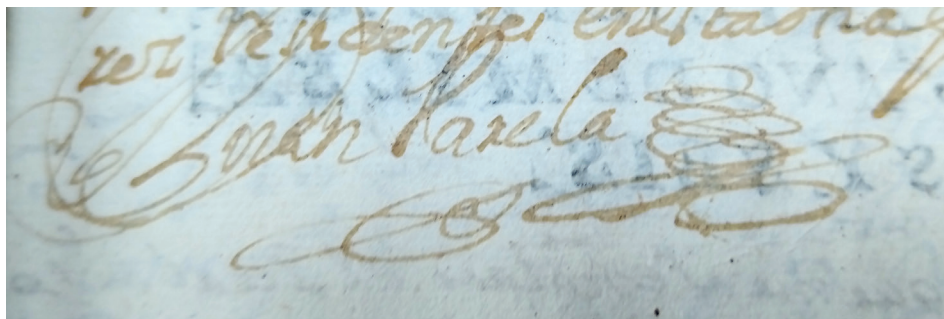
un patrón ou patroa, en cuxo honor se celebran as festas maiores da localidade. Para iso necesítase permiso da autoridade relixiosa, en concreto do bispo da diocese, pero imos ver que en Betanzos se pide permiso directamente ao papa de Roma.

Segundo o cronista oficial de Betanzos, o voto da vila de Betanzos a seu patrón san Roque remóntase ao ano 1416 e a condición de “Patrono TUTELAR” ten a súa orixe no ano 1737, dato localizado nunha Real Provisión do 18 de xullo de 1771, promovida por Don Francisco Antonio Tineo, Capitán Xeneral do Reino de Galicia¹.

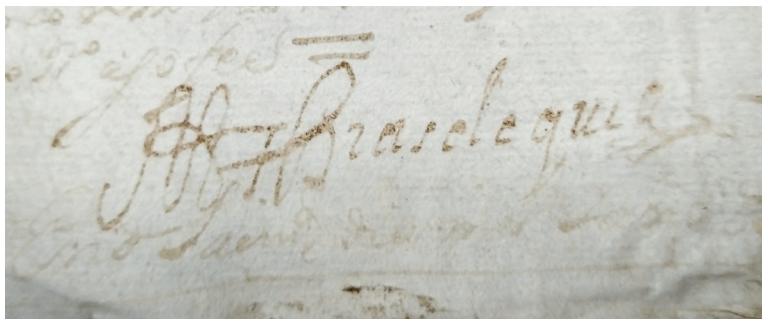
Agora ben, foi o 20 de xuño de 1694 cando a cidadanía de Betanzos e bisbarra solicitou ao papa a bula para que san Roque fose nomeado *único e singular patrón* nesta cidade e contorna, e que o seu día fose considerado *día de festa*, segundo unha escritura² que atopamos no Arquivo Notarial da Coruña.

Ese día e dentro da ermida dedicada a san Roque en Betanzos reuníronse as máximas autoridades da cidade e representantes eclesiásticos e seculares de Betanzos e comarca.

Estaban pois os rexedores de Betanzos, todos de familias fidalgas, como don Juan Varela de Cordido, rexedor perpetuo e dono das casas e pazos de Liñares e Pousada, e cabo de milicias de Guitiriz, Sobrado e Melide, que casou con Luisa Ares de Figueroa, filla de Alonso Ares de Guntín, tamén rexedor de Betanzos. Outro rexedor que estaba presente nesta cerimonia era Matías Quiroga de Aguiar, veciño de Betanzos, casado con Juana de Ponte Freire e Andrade, cunha filla casada co rexedor de Betanzos don Baltasar Pardo de Castro e Andrade, e outra con Álvaro Francisco Antonio de Saavedra Lemos e Montenegro, natural de Betanzos e señor das fortalezas de Miraz, Torredez e Donalbai, e das xurisdicións de Carral, Bóveda, Cotá, Serén, Outeiro, Camoiras, Senande, etc.

Firma de Juan Varela, 1703

Firma de Matías de Quiroga, 1690

Estaban tamén representantes do mundo eclesiástico, como o prior do convento de Santo Domingo e o gardián de San Francisco, e mesmo os representantes das confrarías da Santísima Trindade, de Nosa Señora do Rosario³, de San Pedro, de San Miguel e de San Antonio. Daquela ser mordomo dunha confraría era un honor.

E por último estaban representados os veciños das parroquias limítrofes: Sarandóns e Figueroa (Abegondo), Cecebre (Cambre), Santa Cruz de Mondoí, Piñoi e Cuiña (Oza-Cesuras), Tabeaio (Carral), Souto e Obre (Paderne) e Barallobre, Bravío e Requián (Betanzos).

Unha vez convocados, o licenciado don Alonso Calvino Montenegro, cura da parroquia de Santiago, con grande solemnidade e revestido con capa pluvial dirixiuse ao altar maior onde estaba a cruz e un misal, e entón o rexedor don Antonio Ordoñez ergueuse e poñendo as mans sobre a cruz, mentres todos os presentes estaban de xeonllos, votou e xurou en nome da cidade ante a cruz e os evanxeos ter por único e singular patrón ao glorioso san Roque e que en Betanzos e na súa xurisdición sería gardado o seu día de festa, segundo ordena e manda a Igrexa. Tralo xuramento os presentes asentiron e corroboraron o xuramento, que trasladarían ao papa Inocencio XII⁴, para que concedese unha bula e poder celebrar a san Roque como patrón.

Así remata este documento notarial. Porén hai que pensar que dado que a devoción a san Roque está testemuñada desde o ano 1416, seguramente pouco a pouco poderanse ir atopando máis datos sobre esta devoción tan viva, aínda hoxe en día, na cidade de Betanzos.

O DOCUMENTO⁵

En la ciudad de Vetanzos, y dentro de la hermita del sr. san Roque A veinte días del mes de junio de mill seis.os noventa y quatro años, juntos en forma de tal los ss.es Justiz.a y rregim.to los ss.es Don Andres Antonio Marcote de Andrade theni.e de correx.or Don Antonio Hordones deseixas y mendoza, don Mathías de quiroga y aguiar, Don Juan Varela de cordido, Don Alexandro maseda y aguiar, Don Miguel maseda pardo rexidores e vez. os de ella hestando presentes los muy Reberendos Padres fray luiss bugallo prior de santo Domingo, fray Diego lopez salgado guardian de santo fran.co, Antonio palmeiro Juan de lobera procurador p.r la cofradía dela santísima trenidad, Andres de yllanes, Pedro de rribera, de la nustr.s.ra del Rosario Antonio garcía villocas Miguel de sabiñan? de la del sr san Pedro, Antonio alvarez Fran.co lopez de la del sr san Miguel, Blas crespó, y simon de cuttian de la de san Antonio Abbad de que se forma el común de esta ciu.d y le representa ...y de Alonso sanchez de Vaam.de y Pedro de correxido, procuradores de la fr.a de sarandones, y de Andres farina, y Domingo Galan de la de Figueroa y de Antonio de meixido y Domingo... de la de Cecebre, y de Antonio Alonso mayordomo de Santa Cruz y de Andrés Gómez y de Gregorio de Pinoi de la de... y de Antonio y Antonio de proben de la de souto y de... brandariz y Antonio Matheo de la de tabeayo y ... Barallobre y Antonio da veiga de la de bravio y ... rodriguez y Pedro da edreira dela de requian y de ... -neiro y Antonio valiño de la de cunya y de Domingo de... y Antonio faraldo de la de obre todos los quales juraron... forma de que doi fee benir nombrados por la ma.or parte d... cofrades y vez.os de las dhas cofradías y fr.as y asimismo la ... aber echo notorio a todos los mayordomos de las fr.as de la... de esta ciu.d que aquí faltan la orden p.r que los ss.es diputados

Páx 2

nombrados por la ciudad para juntar heste consejo los conbocaban A el al qual han venido, a son de campana como es costumbre y estando rrebestido con plubial el Liz.do Don Alonso calvino Montenegro cura de la parroquia del señor Santiago en cuio distrito hesta dha ... y en el altar ma.or una cruz y misal que abiendole tomado en sus manos y levantadose dho s.or Don Antonio hordones del asiento donde estabaincorporado, con la ciu.d puesto derrodillas y las manos en la cruz y misal de que doy fee. A press.a de todos los arriba dhos, y de otros muchos mas vecinos y ciudadanos de todos hestados y de mi ssno. y de los testigos ynfrascriptos bocto y juro en la forma siguiente. Por quanto hestaciudad recognozida a las mercedes y beneficioss quepor yntercesion del señor san Roque ha recibido de Dios nuestro s.or A echo diferentes votos, en el que le juro por su patrón y que cada dia son maiores las misericordias que de su poderosa mano recibe por este patrosinio deseando mostrar mas su recognozim.o, en ayuntamiento en quince del passado acordo por diputados en su nombre se juntasen todos hestados, que se executo, por legasias y ordenes conforme se debe a cada uno, por tanto en cumplimiento de dho ayuntamiento y en presencia de todos los que ban citados Aprobando y rrattificando los votos antecedentes A este sin alterarlos en cossa alguna niquese entienda que lo que en este se dixere los contradice o parte sino que todos son uno juro y votto en nombre de esta ciudad a Dios nuestro s.or y a estos sus santos evangelios, por su único y singular patrón, al glorioso, s.or san Roque y que en ella su juris.on y tierra será guardado su dia como los demás de fiesta, que ordena y manda la santa madre yglesia Abstrayendose de todo la vox proyvido... consangrandole a Dios nuestro s.or en onrra y gloria ... santo debaxo de la aprovaz.on y confirmaz.on .... los sr.s jueces eclesiásticos que tengan juris.on para ello a quienes desde luego, pido y suplico, confirman este voto en el qual asintieron y consintieron, no.... discrepante, todos los arriba citados y todos los mas.... allaron presentes que por evitar prolexidad se omiten

Pax. 3

Y todos postrados a los pies de nuestro ssmo Padre Ignocencio por la divina clemencia, Papa duodécimo umilde m.te suplicamos, pedimos, y rogamos se sirva conzeder a esta ciudad bula por que mande se celebre como patrono con resso propio de primera clase el dia del santo y en toda ella su juris.on y su tierra como lo experamos de su clemencia para onrra y gloria de Dios y suia y consuelo universal ansi lo bocto dixeron y se obligaron como deben de derecho, y lo firmaron algunos de que fueron testigos, Fran.co Pereira, Marcos sanchez figueroa y Andres sanchez de marcoa, vecinos de esta ciudad, y de todo doy fee.=y les conosco=

Firmas.(varias) Ante mi Juan Sánchez Roel

NOTAS

¹ <http://www.cronistadebetanzos.com/san-roque-patrono-tutelar-de-betanzos/>

² Arquivo Notarial da Coruña. Protocolos de Juan Sánchez Roel.

³ Nese momento estábanse a construír moitas capelas dedicadas a Nosa Sra. do Rosario, tanto en Betanzos, como en Sobrado dos Monxes, na Coruña, etc.

⁴ Inocencio XII foi papa entre 1691 e 1700. Como curiosidade, foi o último papa en levar barba e bigote.

⁵ O documento está en mal estado e roto, polo que hai palabras que non se poden ler.

NORMAS DE PRESENTACIÓN DE ORIXINAIS DO ANUARIO BRIGANTINO

Tema

O *Anuario Brigantino* é una revista de investigación nos campos da Arqueoloxía, Historia, Historia da Arte, Historia da Literatura e Antropoloxía, podendo admitir excepcionalmente outros, segundo o criterio do Comité Científico. O ámbito de investigación primará o marco xeográfico de Betanzos e a súa comarca, sendo extensible ao resto de Galicia. Está editada polo Concello de Betanzos e a súa periodicidade é anual.

Orixinais

Os orixinais deberán ser inéditos. Oportunamente e diante de traballos de especial interese, o Comité Científico poderá contemplar a publicación de traducións, a reedición de traballos raros e/ou antigos, así como edicións corrixidas e/ou aumentadas de traballos publicados fóra da revista.

Formato, lingua e soporte

Os traballos deben enviarse por correo electrónico a anuariobrigantino@betanzos.net. Os textos remitiránse en galego, castelán, portugués ou inglés en calqueira programa de procesador de textos (Word, Open Office e similares) e as fotos en formato JPEG ou TIFF.

Extensión e ilustracións

Unha vez maquetado co estilo propio do *Anuario Brigantino*, aconséllase que o traballo non supere as 25 páxinas, se ben o Comité Científico poderá establecer as excepcións que considere oportunas.

Autor-Autores

Engadirase unha nota biográfica do autor ou autores, que non exceda as 5 liñas maquetadas. Dita nota debe incluír o correo electrónico, a institución onde presten os seus servizos e a labor que desempeñan.

Sumario e Abstract

Os orixinais deberán acompañarse dun sumario ou resumo na lingua do traballo e outro (abstract) en inglés, que non deben exceder, cada un, das 10 liñas maquetadas. Ademais haberá que escoller cinco palabras clave que definan o contido do traballo

e presentalas no idioma orixinal do traballo e na súa tradución ao inglés.

Texto

Empregarase a cursiva para aquelas palabras que se utilicen como denominacións técnicas ou sexan alleas á lingua na que se redacta o orixinal.

Utilizaranse as comiñas « ... » para as citas textuais breves (inferiores a 50 palabras); as demais irán en parágrafo á parte e sangradas na marxe esquerda sen entrecomiñar. As comiñas simples ' ' resérvanse para conter significados. As supresións de texto nas citas indícanse mediante tres puntos entre corchetes [...]. As intervencións do autor nas citas tamén se farán entre corchetes.

Citas bibliográficas

Citas parentéticas complementarias da bibliografía final.

No texto, entre paréntese, sitúase o apelido (ou apelidos, se se considera) do autor ou autores, con minúscula e sen a inicial do nome propio, seguido por coma, espacio e ano de publicación.

Se é preciso, despois de dous puntos, irá o número de páxina (se se sinala a primeira e a última, sepáranse por un guión). Se se trata dunha obra en varios volumes, antepoñerase o número do que corresponda ó da páxina, separados por coma. Se o envío non é a unha páxina senón a unha columna, un documento, etc. incluírase antes da cifra a abreviatura correspondente.

Exemplos: (Miguez, 2000), (García Bellido, 1943: 21), (Pastoureau, 1988: 261-316), (Meijide, 1988: doc. 2, 38).

Cando no mesmo ano hai dúas ou máis publicacións dun mesmo autor ás que hai que referirse, colócase detrás do ano unha letra para identificalas: (Monteagudo, 2000a). Cando se inclúe o nome do autor no texto, entre parénteseponse só o ano e, se procede, as páxinas. Exemplo: Como indicou Barreiro Fernández (1984: 51)...

Se hai máis dun autor, inclúense todos ata tres, separados por comas, e se hai máisponse só o primeiro seguido de et al.

Notas ó pé

As notas ao pé aparecerán ao final do texto e non conterán referencias bibliográficas, xa que estas deberan aparecer dentro do propio texto e colocadas entre parénteses. As notas ao pé servirán unicamente para desenvolver de forma somera algunha idea ou aportación que non vaia aparecer no texto do artigo.

Empregaranse as notas ao pé para citar as obras literarias antigas, as notas ao pé e os recursos electrónicos:

Recursos e edicións dixitais

Indicarase a dirección web e a data de consulta entre corchetes.

RICCIONI, Stefano (2008): «Épiconographie de l'art roman en France et en Italie (Bourgogne/Latium). L'art médiéval en tant que discours visuel et la naissance d'un nouveau langage», *Bulletin du Centre d'Études Médiévales d'Auxerre*, no 12 [<http://cem.revues.org/index7132.html>]. Consulta de 10- 10-2008].

Notas de prensa

Poderán ir como nota ao pé indicando o título da publicación, a data de publicación, o número do exemplar e as páxinas. En caso de contar un título a nota ou a imaxe empregada, deberá ser escrito en cursiva.

Obras literarias antigas

Acolleranse ás referencias abreviadas de uso común, precedidas do nome do autor en maiúscula e do título da obra: SAN ISIDORO, *Etimologías*, II, 3, 5, entendéndose libro II, capítulo 3, sección 5. No caso de utilizar edicións modernas das mesmas, seguirase o formato da norma antecedente. Os textos bíblicos serán citados así: Éxodo 5, 1-2; Apocalipsis 12, 7. Pódense tamén utilizar as abreviaturas convencionais dos libros: Ex. 5, 1-2; Ap. 12, 7.

Bibliografía final

Monografías e obras colectivas

APELIDO(S), Nome completo (ano): Título en cursiva. Editorial, lugar de edición, [vol./tomo]. De existir varios autores, cada nome e apelido(s) se separarán por punto e coma. BARNAY, Sylvie (1999): *Le ciel sur la terre. Les apparitions de la Vierge au Moyen Âge*. Éditions du Cerf, París.

Se se trata dunha obra colectiva citada na súa integridade, indicarase «ed./dir./coord.» entre o nome do compilador e o ano de edición.

CARRERO, Eduardo; RICO, Daniel (eds.) (2004): *Catedral y ciudad medieval en la Península Ibérica*. Nausicaá, Murcia.

Artigos de revistas

APELIDO(S), Nome completo (ano): «Título». Nome da revista en cursiva, vol./tomo, no, páxinas. YARZA LUACES, Joaquín (1974): «Iconografía de la Crucifixión en la miniatura española, siglos X al XII». *Archivo Español de Arte*, t. XLVII, no 185, pp. 13-38.

Capítulos de libros e contribucións en actas de congresos

APELIDO(S), Nome completo (ano): «Título». En: APELIDO(S), Nome completo (ed./dir./coord.): Título do libro ou volume de actas en cursiva. Editorial, Lugar de edición, [vol./tomo], páxinas. KENAANKEDAR, Nurith (1974): «The Impact of Eleanor of Aquitaine on the Visual Arts in France». En: AURELL, Martin (dir.): *Culture Politique des Plantagenêt*. Université de Poitiers-Centre d'Études Supérieures de Civilisation Médiévale, Poitiers, pp. 39-60.

Se o autor do capítulo coincide co autor do libro, non se reitera o nome, dándose por sobreentendido. SAUERLANDER, Willibald (1974): «Über die Komposition des Weltgerichts-Tympanons in Autun». En: *Romanesque Art. Problems and Monuments*. The Pindar Press, Londres, vol. I, pp. 223-267.

Catálogos de exposicións

Título da exposición en cursiva (ano), catálogo da exposición (Lugar, ano). Editorial, Lugar de edición. The Year 1200. A Centennial Exhibition at The Metropolitan Museum of Art (1970), catálogo da exposición (Nueva York, 1970). The Metropolitan Museum of Art, Nueva York.

No caso de citar unha contribución concreta dentro dun catálogo, proceder segundo a norma precedente incluíndo os datos precisos da exposición de acordo coa presente norma. CUADRADO, Marta (2001): «Virgenes abrideras». En: *Maravillas de la España Medieval. Tesoro sagrado y monarquía*, catálogo da exposición (León, 2000-2001). Junta de Castilla y León, vol. I, pp. 439-442.

Teses doutorais e memorias de investigación inéditas

APELIDO(S), Nome completo (ano): Título da tese en cursiva. Tese doctoral/memoria de investigación inédita, Universidade/centro de investigación.

PÉREZ HIGUERA, María Teresa (1974): Escultura gótica toledana. La catedral de Toledo (siglos XIII- XIV). Tesis doctoral inédita, Universidad Complutense de Madrid.

Edicións de fontes e obras literarias

NOME E APELIDO(S) (ano): Título en cursiva. Edición de APELIDOS, Nome (ano da edición moderna): Título da edición en cursiva. Editorial, Lugar de edición, [volume/tomo].

JOHANNES GERSON (1363-1429): Opera Omnia. Edición de DU PIN, Louis Elies (1987): Johannes Gerson. Opera Omnia. George Olms Verlag, Hildesheim, vol. III.

Se non se pode precisar a data exacta da fonte orixinal, indícase o século, e se tampouco fose posible indicar isto, deixárase en branco indicando o final a data da edición moderna.

Ilustracións

As imaxes incluídas serán fotografías ou deseños libres de dereitos. En caso de reproducir imaxes xa publicadas, deberá citarse debidamente a fonte orixinal. No caso de imaxes tomadas de Internet, especificarase a dirección web e a data de captura. En todo caso, o autor do traballo será o responsable de calquera posible vulneración de dereitos. O envío das imaxes debe facerse en formato JPG ou TIFF, cunha calidade mínima que permita a súa edición e maquetación. De non ser así, poderá ser descartada. De existir un lugar determinado dentro do texto para a colocación das imaxes, debe ser indicado cunha numeración correlativa (Imaxe 1, Imaxe 2, etc.) para facilitar o traballo de edición posterior. Cada foto deberá ir acompañada dun texto para o pé de foto no que se citará a información do seguinte xeito: APELIDOS, Nome (Año). Título ou descrición da fotografía en cursiva. Medidas, fondo.

Fig. 14. FERRER (ca.1890). Vendedoras na rúa da Porta da Vila. Arquivo Municipal de Betanzos.

Se se trata da reprodución dalgunha obra de arte o sistema será similar:

APELIDOS, Nome (Año). Título da obra en cursiva. Material e medidas se se coñecen. Fondo do que procede.

Fig. 15. LÓPEZ CRESPO, J. (1903). José Ildelfonso Portal Montenegro. Museo das Mariñas.

Dereitos

Os autores serán sempre os responsables legais dos seus textos. Non se poderá esixir ningún tipo de remuneración económica nin a publicación do traballo supón ningún tipo de relación contractual co Concello de Betanzos.

Revisión

Será decisión do Comité Científico a publicación definitiva de cada traballo, tratando sempre de corrixir xunto co autor todos aqueles erros que sexan advertidos.

Os artigos de investigación estarán avaliados por dous expertos no tema, revisando o traballo de forma anónima seguindo o sistema de dobre cego e emitindo un informe no que se valorará a pertinencia da súa publicación.

A revista comprométese a adoptar unha decisión sobre a publicación de orixinais nun prazo de seis meses, reservándose o dereito de publicación nun prazo de dous anos, dependendo sempre das necesidades da revista.

O *Anuario Brigantino* contactará cos avaliadores aos que lles remitirá unha copia do texto sen indicio directo da identidade do autor e un modelo de informe no que se poida avaliar o contido do artigo, os aspectos formais, a calidade do texto, a clasificación tipolóxica no que deberemos encadrarlo e un veredicto no que se aconselle ou non a súa publicación ou a súa corrección. Estes datos poden ser enviados ao autor, tamén de forma anónima para o seu coñecemento e para favorecer as eventuais modificacións.

Corrección

O *Anuario Brigantino* conta cun Comité de Redacción que revisará todos os textos e poderá propoñer modificacións nos mesmos aos autores, que disporán dun prazo máximo de dúas semanas para solventar os erros indicados. Non se permitirán cambios sustanciais do texto entregado.